

Maruška NENEZIĆ

*Istorijski arhiv Kotor, Državni arhiv Crne Gore
masatara7777@yahoo.me*

1.04 Stručni rad/Professional article

UDK/UDC: 930.25: 004:004.01:002:528(497.16 Kotor)

ZNAČAJ DIGITALIZACIJE GRAĐE AUSTROUGARSKOG KATASTRA I UNAPREĐENJE RADA SA KORISNICIMA U DOKAZNE SVRHE U ISTORIJSKOM ARHIVU KOTOR

Apstrakt: *Danas je u arhivistici gotovo nemoguće obavljati svakodnevni posao bez primjene savremenih tehnologija koje pospješuju sam rad i brži pristup arhivskim dokumentima. Razvoj novih tehnologija, kada su u pitanju arhivi, takođe donosi bolju prezentaciju i zaštitu arhivske građe. Državni arhiv Crne Gore prepoznao je značaj digitalizacije građe Istorijskog arhiva Kotor, koja je dio bogate materijalne kulturne baštine, te je zajedno sa „Arhimedom”, privatnom firmom koja se bavi digitalizacijom, trajno pohranio određeni dio arhivskih fondova.*

Početak stvaranja digitalnih zapisa i formiranje digitalne knjige austrougarskog katastra predstavlja veliki pomak u radu sa korisnicima građe u dokazne svrhe. Dostupnost ovoj građi u elektronskoj formi za sada je omogućena samo zaposlenima u Istorijskom arhivu. Cilj Državnog arhiva je omogućavanje pristupa digitalnim zapisima širim dijelovima društva, tako da u narednom periodu predstoji rješavanje problema hostinga.

Ključne riječi: *Državni arhiv Crne Gore, Istorijski arhiv Kotor, materijalna kulturna baština, digitalizacija arhivske građe, trajna zaštita arhivske građe, platforma austrougarskog katastra, “Arhimed”, zemljišne knjige.*

THE IMPORTANCE OF DIGITALIZATION IN THE CONSTRUCTION OF THE AUSTRO-HUNGARIAN CADASTRE AND THE IMPROVEMENT PURPOSES IN THE HISTORICAL ARCHIVE

Abstract: *Today, it is almost impossible to perform everyday work in archival science without the application of modern technologies that improve the work itself and enable faster access to archival documents. The development of new technologies, when it comes to archives, also brings better presentation and*

protection of archival material. The State Archives of Montenegro recognized the importance of digitizing the material of the Historical Archive of Kotor, which is part of the rich material cultural heritage, and together with "Archimeda", a private company that deals with digitization, permanently stored a certain part of the archival funds.

The beginning of the creation of digital records and the creation of a digital book of the Austro-Hungarian cadastre represents a major shift in working with users of materials for evidential purposes. The availability of this material is currently only available to employees of the Historical Archive. The goal of the State Archives is to enable access to digital records to wider parts of society, so that the hosting problem will be resolved in the coming period.

Key words: *State Archives of Montenegro, Historical Archives of Kotor, material cultural heritage, digitization of archival materials, permanent protection of archival materials, Austro-Hungarian cadastre platform, "Archimedes", land registers.*

Uvod

Istorijski Arhiv Kotor prva je samostalna državna arhivska ustanova u Crnoj Gori. Nastao je *Uredbom o osnivanju arhiva u Kotoru Vlade Narodne Republike Crne Gore*, 30. novembra 1949. godine, i tada nosi naziv *Državni arhiv u Kotoru*. Tokom 1951, 1965. i 1967. godine uslijedile su određene statusne promjene i promjena naziva u Istorijski arhiv Kotor. Tokom 1991. i 1992. godine ulazi u sastav Državnog arhiva Crne Gore i gubi status pravnog lica. Najprije stiče status sektora, a potom odsjeka unutar Državnog arhiva.

Kotor je grad veoma duge arhivske tradicije. Naime, u članu 435 *Statuta grada Kotora* već se 1417. godine navode tri arhivska spremišta. To su: notarska kancelarija, opštinska kancelarija i relikvijar katedrale Sv. Tripuna. Najstariji dokument Istorijskog arhiva je iz 1309. godine, dok su dva najvrijednija arhivska fonda sudsko-notarski spisi (1326-1945) i upravno-politički spisi vanrednih providura Mletačke Republike (1686-1797). Posjeduje oko hiljadu dužnih metara građe, odnosno 145 fondova, 42 zbirke i 1 depozit.

Istorijski arhiv posjećuje veliki broj naučnih istraživača iz zemlje i inostranstva koji izučavaju socijalne, privredne i kulturne prilike u Kotoru, Boki Kotorskoj, Crnoj Gori i susjednim zemljama. U posljednjih desetak i više godina sve je veći broj posjetilaca koji arhivsku građu koriste u dokazne svrhe radi rješavanja imovinsko-pravnih odnosa. Naime, u Istorijskom arhivu Kotor, formiran je arhivski fond Katastarska uprava Kotor (KUK). Građa ovog fonda preuzimana je od Uprave za nekretnine Crne Gore u više navrata od 1997. godine do 2004. godine.

Arhivski fond Katastarska uprava Kotor (KUK)

Arhivski fond KUK čini građa nastala u periodu od 1883. do 1995. godine. To su zemljišne knjige sa hronologijama upisa vlasnika, katastarske

Prilog 1. Izgled zemljišne knjige.

karte, identifikacione skice i manuali za ukupno 49 katastarskih opština na teritoriji Kotora i Tivta. Ukupno to je oko 80 dužnih metara građe. Preciznije, ovaj fond ima: 519 zemljišnih knjiga, 98 pomoćnih knjiga, 137 fascikli indetifikacionih skica i manuala i 628 komada mapa.

Što se tiče izgleda zemljišnih knjiga, one mogu da teže od 8 do 12 kg. Napravljene su od čvrstih kožnih poveza, metalnih ukrasa koje su postavljali na uglovima korica knjiga, a ponekad i po sredini radi boljeg učvršćivanja. Vremenom su se pojavila vidljiva oštećenja nastala uslijed rukovanja i rada sa ovim knjigama.

Što se tiče samog sadržaja, u zemljišnim knjigama nalaze se njihovi zemljišno-knjižni ulošci, odnosno hronologije upisa vlasnika.

Svaka knjiga vodi se za zasebnu katastarsku opštinu. Svaki uložak ima svoj broj. Sastoji se iz 3 lista, a to su: list A, B i C.

U listu "A" upisane su čestice zemlje ili zgrade po bićima odnosno tijelima. Ono što u savremenom katastru nazivamo parcele, to su zapravo nekadašnje čestice zemlje ili zgrade.

U listu "B" su upisani svi vlasnici i različite promjene vlasništva tokom godina. U "B" listu nalaze se i različita dosudna rješenja tkz. DN-ovi, uz pomoć kojih se može pratiti prenos vlasništva za period nakon 1945. godine (ova arhivska građa pohranjena je u drugom arhivskom odjeljenju Kotor).

Zadnji dio zemljišno-knjižnog uloška sastoji se od "C" lista, u kom piše da li je na nekoj nepokretnosti postojala hipoteka ili neka druga vrsta ograničenja.

Osim zemljišnih knjiga, postoje još neke pomoćne knjige odnosno evidencije. To je *Osobni upisnik* odnosno imenski registar u kom su po abecednom redu unesena sva imena i prezimena vlasnika. Ova knjiga služi da bi određeni vlasnik lakše pronašao broj svog zemljišno-knjižnog uloška.

Prilog 2. *Upisi i DN rješenja u "B" listu.*

Druga pomoćna knjiga je *Stvarni upisnik* u kojoj su upisane sve čestice zemlje i zgrade. Ova knjiga služi da bi određeni vlasnik lakše pronašao broj svog zemljišno-knjižnog uloška pod uslovom da zna tačan broj čestice zemlje ili zgrade.

Dio fonda Katastarska uprava Kotor su i karte kojima se služe oni korisnici koji ne znaju tačan broj svog zemljišnog uloška (ZU), kao ni tačan broj čestice zemlje ili zgrade te je prepoznaju na karti, nakon čega uz pomoć Stvarnog upisnika dolaze do hronologije upisa vlasnika.

Prilog 3. KUK KO Kotor 004 (stari grad).

O digitalizaciji austrougarskog katastra

Na godišnjem nivou Istorijski arhiv Kotor obradi oko šest stotina zahtjeva koji za predmet imaju arhivsku građu austrougarskog katastra u dokazne svrhe. To je otprilike nekih četiri stotine posjetilaca i više desetina hiljada eura dobiti na godišnjem nivou za državnu upravu Crne Gore čiji je Državni arhiv dio. Ovoliki priliv stranaka u dokazne svrhe sigurno da je prouzrokovan velikim graditeljskim bumom koji se u posljednjih niz godina dešava u Crnoj Gori, a naročito na crnogorskom primorju. Zbog velike potražnje za ovom građom, Vlada Crne Gore je donijela odluku da se što hitnije digitalizuje austrougarski katastar, kako bi građa bila dostupna što većem broju korisnika i bila trajno sačuvana u elektronskom obliku.

Prilog 4. *Depo br. IV u kom se čuva građa austrougarskog katastra (KUK).*

Digitalizacija označava veću poslovnu sposobnost Državnog arhiva Crne Gore, brži i efikasniji rad arhivista koji rade sa tom katastarskom građom i naravno olakšicu korisnicima kako bi što prije mogli da pokrenu svoja imovinsko-pravna pitanja pred sudovima.

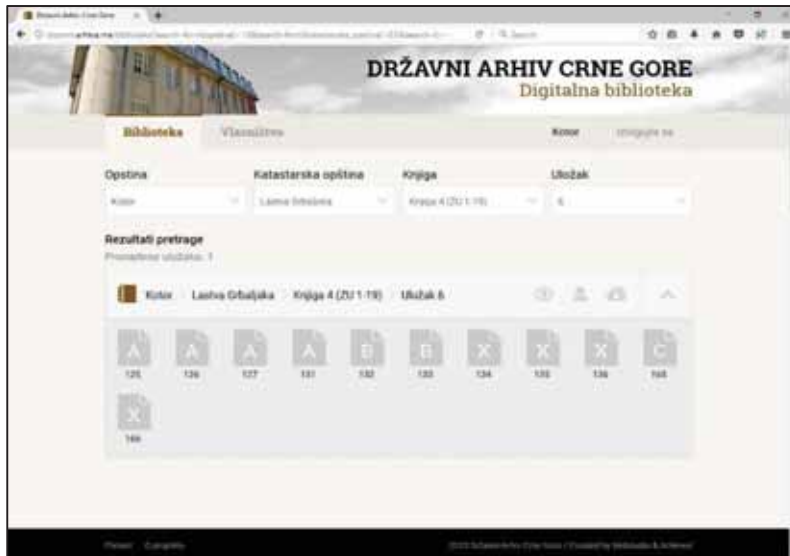
Cjelokupan posao digitalizacije zemljišno-knjižnih evidencija u Državnom arhivu Crne Gore povjeren je firmi “ARHIMED”, iz Podgorice. ARHIMED se od 2006. godine do danas razvio u lidera na tržištu usluga i praćenja i analize medija u Crnoj Gori sa najsavremenijim sistemom za digitalno arhiviranje objava. Posjeduje prvu digitalizovanu arhivu medijskih sadržaja u Crnoj Gori, sa preko 2 miliona novinskih web članaka, 600 hiljada tv priloga i emisija.

Kompanija “Arhimed” je u periodu od 24. 12. 2014. godine do 31. 1. 2017. prevela u digitalni oblik katastarske knjige iz doba Austrougarske i pohranila ih na web platformi, kao i na web aplikacijama za lokalnu upotrebu u arhivskim odsjecima u Baru, Budvi, Kotoru i Herceg Novom.

U nastavku slijede podaci koliko je tačno arhivske građe obrađeno u gore navedenim arhivskim odsjecima:

- Bar:
  - broj katastarskih opština: 1
  - broj knjiga: 62
  - Broj fajlova (strana) u bazi: 12.783
- Budva:
  - broj katastarskih opština: 30
  - broj knjiga: 326 (327)
  - broj fajlova (strana) u bazi: 4.808
- Kotor: (najviše građe digitalizovano)
  - broj katastarskih opština: 49
  - broj knjiga: 668
  - broj fajlova (strana) u bazi: 125.918
- Herceg Novi:
  - broj katastarskih opština: 27
  - broj knjiga: 396
  - Broj fajlova (strana) u bazi: 77.680

Pohranjena građa je dostupna isključivo arhivistima u pomenutim odsjecima. Postavljena je na web platformi. Uz pomoć ove web platforme radi se svakodnevno uvid sa korisnicima ove arhivske građe u dokazne svrhe.

Prilog 5. Izgled sajta Državnog arhiva Crne Gore.

Uvid se radi svakodnevno sa strankama na način što se prikaže građa koja je postavljena na pomenutoj platformi. Izabere se katastarska opština (na primjer Kotor), zatim se u produžetku pronade odgovarajuća zemljišna knjiga u kojoj se nalazi broj traženog zemljišnoknjižnog uloška. Nakon svih ovih odabira na platformi se prikazu svi podaci. Uz pomoć opadajućeg menija možemo da vidimo i tačan broj stranica sa pregledom na samu sadržinu dokumenata i upisa.

Prednosti i nedostaci projekta

Za sada je ova web platforma sa svim digitalnim aplikacijama i bazom podataka koji su vezani za Istorijski arhiv Kotor dostupna samo nama arhivistima za rad uz potrebno logovanje.

Nadamo se da će u budućnosti biti dostupna široj masi, što je bio i cilj samog projekta, kako bi se smanjilo vrijeme pretraživanja. Pretraživanje se vrši za sada isključivo uz prisustvo arhiviste zaduženog za usluživanje korisnika arhivske građe. Za sada je taj pristup omogućen samo u prostorijama Istorijskog arhiva Kotor.

Nažalost, još uvijek ne postoji povezanost između baza podataka u različitim arhivskim odsjecima (Kotor, Budva, Bar i Herceg–Novi).

U toku rada uočeni su različiti nedostaci koji su rješavani u hodu prilikom rukovanja sa digitalizovanom građom austrougarskog katastra.

Neke smo pokušali da saniramo u samom startu na platformi, kako ne bi bilo nepravilnosti prilikom predavanja dokumenata.

Na početku je to bilo uz tehničku podršku firme “Arhimed”, ali zbog neplaćanja hostinga i isteka ugovora nastavili smo samostalno korigovati i poboljšavati proces rada sa korisnicima.

- Projekat nije rađen sa savremenom opremom tako da nije ni ostvaren očekivani standard vezano za kvalitetu snimka.
- Digitalizovana dokumenta ponekad nisu složena redom. To otežava rad jer prilikom štampanja uložaka moramo da dodatno kontrolišemo da li je svaka strana na svom mjestu.
- Dešava se da prilikom pretrage Imenski upisnik ne izbacuje u pretragi sva prezimena koja su vezana za određen ZU.
- Neka prezimena nisu pravilno unesena u bazu podataka pa ih pretraživač ne prepoznaje.
- Nisu se skenirale naslovne korice zemljišnih knjiga, iz koje je preuzet neki zemljišnoknjižni uložak.
- Neki zemljišnoknjižni ulošci su spojeni, tačnije vode se pod istim brojem ZU, a zapravo su različiti brojevi stavljeni u isti folder.
- Treba istaći da su neke fotografije preuzete još od starijih arhivista. Na njima se nalaze fotografije na kojima su uslikana dokumenta sa

ukošenim stranicama ili se vidi podloga na kojoj su dokumeta položena radi slikanja.

- Poneki listovi moraju da “kropuju” ili ponovo fotografisu jer su mutni.
- Nažalost nije više u funkciji poseban računar u kojem su bili pohranjeni svi digitalni zapisi na hard disku. Taj računar je predstavljao bazu podataka sa svom digitalizovanom građom.
- Dokumenta koja su fotografisana, u nekim zemljišnim knjigama nisu složena redom, što otežava rad jer prilikom štampanja dokumenata moramo da pratimo redne brojeve na listovima kako bih ih složili hronološki i predali u redu strankama.
- Greška prilikom ukucavanja imena, tako da ih pretraga ne pronalazi kako su u originalu napisani jer nisu pravilno ukucani u bazu podataka.

Što se tiče prednosti digitalizacije, one su sljedeće:

- Zaštita originalnih knjiga od daljeg uništenja prilikom korišćenja,
- Velika ušteda prostora i opreme,
- Brža dostupnost informacijama korisnika,
- Kvalitetna zaštita podataka,
- Brža dostupnost cjelovitih informacija,
- Pregled i ispis digitalnog dokumenta,
- Mogućnost korištenja informacija i podataka od strane više korisnika,
- Mogućnost pronalaženja i korištenja dokumenata po više adresa (odrednica) i
- Ograničavanje pristupa i pretraživanja digitalizovanih sadržaja ovisno o zahtjevu.

Zaključak

Nakon dugogodišnjeg rada sa strankama posredstvom ove baze podataka, pokazalo se da su sredstva uložena u ovaj projekat zaista opravdana.

Najvažnije od svega jeste da su se gotovo prestali koristiti originalni zemljišnih knjiga i pomoćnih knjiga u radu sa korisnicima u dokazne svrhe.

U budućnosti se nadamo nastavku rada na projektu. To bi podrazumijevalo nastavak rada na digitalizaciji preostale još uvijek nedigitalizovane građe. Tu se prije svega misli na katastarske mape koje zbog svojih dimenzija nisu bile obuhvaćene prvom fazom projekta. Tu je takođe i sudska građa koja je vrlo obimna, a usko vezana za zemljišne knjige budući da se u sudskoj građi nalaze ostavine i druga srodna građa. Napominjemo da se u Istorijskom arhivu Kotor čuva sudska građa kotorskog i budvanskog suda.

Konačno, jedan od glavnih ciljeva ovog projekta, a što nažalost do sada nije realizovano, bilo bi da kompletna baza bude postavljena na javni portal, kojem bi korisnici mogli pristupiti preko svojih korisničkih naloga. Ako bi se

napravio web portal to bi bilo veoma značajno, jer bi se na taj način arhivski odsjeci rasteretili rada sa ovom vrstom korisnika i mogli više posvetiti svom standardnom arhivističkom radu, odnosno izradi naučno-obavještajnih sredstava.

Summary

After many years of working with our users through this database, it turned out that the funds invested in this project were really justified.

The most important of all is that the originals of land registers and auxiliary registers have almost stopped being used in working with beneficiaries for evidentiary purposes.

In the future, we hope to continue working on the project. This would imply the continuation of work on the digitization of the remaining materials that have not been digitized yet. This primarily refers to the cadastral maps which, due to their dimensions, were not included in the first phase of the project. There is also a court file that is very extensive and closely related to land registers, since the court file contains estates and other related documents. Please note that the Kotor and Budva court records are stored in the Historical Archive of Kotor.

Finally, one of the main goals of this project, which unfortunately has not been realized so far, would be for the complete database to be placed on a public portal, which users could access through their user accounts. If a web portal were to be created, it would be very significant, because in this way the archival departments would be relieved of the work with this type of user and could devote more to their standard archival work, that is, the creation of scientific and intelligence resources.